

RAPORTURI INTERPERSONALE ÎN SISTEMUL FAMILIAL

Cristina COROBAN, Maria BULGARU

Relațiile de familie au un caracter de complexitate pe care nu-l găsim la alte grupuri sociale. Sociologul român M.Voinea susține că familia este un grup social constituit prin căsătorie, alcătuit din persoane care trăiesc împreună, au gospodărie casnică comună, sunt legați prin anumite relații naturale, biologice, psihologice, morale și juridice și care răspund unul pentru altul în fața societății [1, p.32].

Demograful francez, Ph.Aries afirmă că familia se transformă în măsura în care se modifică relațiile cu copilul. [2, p.17]. În acest context, familia este un sistem complex, cu atât mai complex, cu cât este alcătuit din mai mulți membri. Schema fundamentală a creșterii copiilor se formează prin modelul relațiilor dintre părinți. Familia întrunește toate formele de relaționare care sunt caracterizate de un înalt grad de intimitate personală, profunzime emoțională, angajare morală, coeziune socială și continuitate în timp. Sistemul familial de relaționare îmbracă forme diverse datorită unor raporturi de subordonare care asigură instituirea și menținerea familiei ca unitate socială: raportul de subordonare a sexelor explică instituirea grupului familial, iar cel de subordonare a vârstelor explică menținerea acestuia.

Relațiile interpersonale sunt definite ca relații interpsihologice, directe și reciproce, care se desfășoară atât în plan conștient, cât și în plan inconștient. Nu putem să ne dezvoltăm ca oameni în absența relațiilor cu familia și mediul de origine. Pentru a delimita mai coerent relațiile interpersonale existente la nivelul familiei, facem referire la teoria funcționalistă, denumită și dinamica rolurilor și a puterii. Din această perspectivă, schimbările care intervin în interiorul cuplului determină tranziția cuplului de la structura de tip tradițional la cea de tip modern. Tranziția cuplului a adus o serie de schimbări în ceea ce privește factorul afectiv. În societatea modernă, factorul afectiv este prioritar atât în relația cu partenerul, cât și în relațiile dintre copii și părinți. Tipuri diferite de relații se stabilesc între partenerii conjugalii, între ascendenți și descendenți și între membrii familiei nucleare și cei cu grade de rudenie mai largi. Nomenclatorul gradelor de rudenie diferă de la o societate la alta, în unele fiind extrem de sărac, iar în altele foarte bogat.

Înțeleasă și concepută ca funcționalitate integrală, normalitatea vieții familiale impune exercitarea adecvată a tuturor funcțiilor, rolurilor și sarcinilor adulților din cadrul familiei. Prin descrierea relațiilor din cadrul familiei, e necesar să concretizăm termenul de rol familial, prin care înțelegem setul coerent de comportamente pe care membrii familiei îl așteaptă de la fiecare membru al acesteia, în funcție de poziția pe care o ocupă în sistemul familial. Așadar, există trei roluri familiale:

Rolul de partener conjugal – vizează relația cu soțul/soția. Acest raport este consolidat în familia tradițională precum și în cea modernă prin încredere și devotament. Momentele cele mai semnificative descrise de rolul conjugal sunt: cunoașterea de sine și a partenerului; satisfacerea reciprocă a nevoilor, a intereselor și aspirațiilor referitoare la viața de cuplu; susținerea reciprocă în urmărirea sarcinilor și funcțiilor familiei; modelarea intimității și a vieții de cuplu pentru copii. Rolul de partener conjugal îmbină stimularea funcționării cuplului prin folosirea tuturor resurselor personale.

Rolul parental – descrie raportul dintre copii-părinți cu particularitățile emotive, de educație și de filiație. Asumarea rolului parental vine cu etapa de creștere și educare a copiilor, evoluând până la formarea identității sexuale a copiilor și culminând prin stimularea evoluției și dezvoltării personalității la descendenți.

Rolul fratern – vizează învățarea traiului alături de egali prin afecțiune, rivalitate, solidaritate, competiție, conflict și negociere. O altă etapă în asumarea rolului fratern îi revine susținerii afective și comportamentale în diferite situații. Psihologii Erick Erickson și George Herbert Mead susțin că asumarea rolului fratern se realizează prin completarea identității de sine.

În viața cotidiană, deseori nu există comportamente clare, stabilite și acceptate de toată lumea pentru fiecare dintre aceste roluri. Astfel fiecare dintre noi consideră că anumite comportamente trebuie să existe la un partener, la un părinte sau la un frate.

Cercetările au demonstrat că pot apărea carențe în ceea ce privește îndeplinirea rolurilor familiale, cum ar fi exacerbarea sau minimalizarea rolurilor familiale. Un exemplu de exacerbare a rolului este când soțul sau soția se implică exclusiv în rolul conjugal, generând sentimente de sufocare, și control pentru partener și ignorarea copiilor. Cel mai des exacerbarea rolului se întâlnește la mame, ajungând să facă din rolul matern un scop în sine punând totul, chiar și pe ele pe planul doi întotdeauna. O altă situație de exacerbare a rolurilor este cea a rolului fratern, în care un frate își îndreaptă toată atenția, grija și viața spre frații săi, ignorând propriile nevoi și scopuri. Un alt exemplu îl prezintă copiii parentali, care își asumă responsabilitatea pentru îngrijirea și educarea fraților și surorilor mai mici. Realitatea socială în Republica Moldova demonstrează că astfel de situații sunt extrem de des întâlnite, în familiile cu mulți copii sau în familiile în care părinții sunt plecați la muncă peste hotare. În aceste situații, copiii parentali se simt supraîncăcați cu sarcini, fiind încercați de sentimente de vinovăție și neputință pentru că nu pot face față în totalitate responsabilităților la care sunt expuși.

Minimalizarea rolului parental are consecințe negative asupra copiilor, deoarece apare neglijarea sau privarea acestora de grijă, atenția și satisfacerea nevoilor pe care singuri nu le pot îndeplini având consecințe negative în

dezvoltarea personalității lor. Cel mai frecvent neglijarea rolului patern apare la părinții imaturi, la cei cu boli fizice și psihice grave, la cei care își resping propria sexualitate (mame care își resping feminitatea și tați care nu manifestă masculinitate), părinți dependenți de alte persoane sau substanțe psihotrope. Minimalizarea rolului fratern îl întâlnim atunci când frații se ignoră unii pe alții sau atunci când apar multiple conflicte și tensiuni între ei, alimentate de diferența mare de vârstă sau proveniența din familii mixte.

Modelul tradițional al relațiilor familiale este pus sub aspectul puterii soțului și sfințeniei căsătoriei, familiilor cu mai mulți copii. În timp ce modelul familial occidental este pus sub aspectul structurilor conjugale și familiale diverse, divorțialitatea a cunoscut schimbări cardinale în a doua jumătate a sec.XX. Fiind pe parcursul secolului una dintre cele mai stabile instituții sociale, care se schimbă lent, familia actuală, în opinia mai multor cercetători, tinde să fie „barometrul” schimbărilor sociale. [3, p.97].

Toate relațiile intrafamiliale: copil-părinte, părinte-părinte, frate-frate, nepot-bunic, se constituie ca modele și repere în termeni de valori morale, valori interpersonale de orientare și implicare socială. Chiar dacă procesul de împlinire a personalității unui individ nu se termină niciodată pe deplin, baza acestui proces are loc în primii ani de viață *cei șapte ani de acasă* și în perioada de până la desprinderea tînărului de familie. Influența mediului familial se face prezentă și indirect prin intermediul a ceea ce psihanaliztii numesc introiecții, modele și seturi de valori preluate din exterior și interiorizate sub forma unor modele sau valori devenite personale [4, p.9-20].

Transformările sociale, politice și economice au condus la o redefinire a instituției familiei și la reconstrucția spațiului privat. Familia a continuat să reprezinte un refugiu și un mijloc de suport pentru membrii săi, nu doar împotriva intervențiilor agresive și controlului statului, dar și împotriva problemelor și stării de nesiguranță generate de tranziție.

Referințe:

1. STANCIULESCU, E. *Sociologia educației familiale*. Iași: Polirom, 1997, p.48-57.
2. ARIES, Ph. *L'Enfant et la vie familiale sous l'Ancien Régime*. Points histoire, p.12-19.
3. BULGARU, M. *Asistența socială: fundamente teoretice și practice*. Chișinău, 2009. p. 346-382.
4. MITROFAN, I. *Cursa cu obstacole a dezvoltării uname*. Iași: Polirom, 2003, p.145-153.